

Rachunek kosztów dla niefinansistów

Rachunek kosztów - wprowadzenie

Szkolenie powstało z potrzeby przybliżenia zagadnień związanych z rachunkowością dla niefinansistów. W ramach jego planu odpowiemy na pytania:

1. Wprowadzenie – czym jest rachunkowość jako system pozyskiwania informacji?
2. Po co rachunkowość?
3. Co to rachunek kosztów?
4. Rachunek kosztów a rachunkowość (co to rachunkowość i jak się ma do rachunku kosztów – jako sposób pozyskiwania/zbierania informacji) rachunkowość finansowa i zarządcza. Przedmiot, zadania, funkcje i podstawy prawne rachunkowości.
5. Po co robić (rachunek systematyczny i problemowo- decyzyjny – kiedy jaki)?
6. Jak robić (modele rachunku kosztów)?
7. Jak pozyskiwać dane: ewidencja – podstawy techniczne i księgowo, koszty rzeczywiste i ewidencyjne?
8. Jak liczyć koszty produkcji?

Przedsiębiorstwa prowadzą różnorodną działalność. Wszystkie jednak mają ten sam cel kierunkowy: pomnażanie majątku ich właścicieli. Mogą to robić na dwa sposoby: poprzez generowanie zysku, który transferowany jest do gospodarstw domowych lub poprzez zwiększanie własnej wartości. W jednym i drugim przypadku, możemy w uproszczeniu powiedzieć, że nadrzędnym celem jest zarabianie pieniędzy.

Zarządzanie kosztami i tworzenie informacji niezbędnych do tego by w firmie podejmować właściwe decyzje – w tym przede wszystkim zbieranie danych o kosztach i przychodach - spoczywa na ogół na barkach wyspecjalizowanych pracowników z działów takich jak finanse, rachunkowość i księgowość czy controlling, przy czym oczywiście w różnych organizacjach będziemy mieli różne układy organizacyjne związane z dzieleniem i łączeniem w różne konstelacje tych zadań w ramach struktur organizacyjnych. W jednej firmie może być np. tak, że rachunkowość zarządcza i finansowa to dwie różne komórki, w innej będą to te same osoby zajmujące się obydwoma zagadnieniami. Podobnie z finansami i rachunkowością – czasem są to komórki połączone (szczególnie w mniejszych organizacjach) czasami zaś dwie osobne. W mniejszych firmach często też zadania związane z księgowością (jedną z trzech głównych części rachunkowości) zlecane są w ogóle na zewnątrz w ramach outsourcingu. Naszym zadaniem będzie nie tyle szukanie rozwiązań formalnej budowy organizacyjnej przedsiębiorstwa co skoncentrowanie się na zadaniach jakie stawia się przed

rachunkowością w znaczeniu procesu określonych działań i jako dziedziny wiedzy. Mimo jednak, że nad tworzeniem i przetwarzaniem tych informacji pracuje często cały sztab wyspecjalizowanych ludzi, to jednak każdy z pracowników zatrudnionych w organizacji może pomóc swojej firmie dzięki redukcji kosztów (a niektórzy także dzięki zwiększeniu przychodów). Działania takie wymagają jednak choćby podstaw wiedzy o rachunkowości.

Każda organizacja chcąca efektywnie działać potrzebuje informacji. Mogą i powinny one pochodzić:

1. z zewnątrz organizacji,
2. z wewnątrz organizacji.

Rachunkowość, a w szczególności księgowość, bez wątpienia jest systemem pozyskiwania danych o tym co dzieje się wewnątrz organizacji. Oczywiście nie wszystkich informacji, choć np. Adam Mytlewski podkreśla, że „rachunkowość jawi się jako swoisty prekursor, a często i monopolista w zakresie zasad zaopatrzenia informacyjnego i pozyskiwania informacji ekonomicznych w przedsiębiorstwach”¹. Dzięki rachunkowości z pewnością nie dowiemy się jednak jakie są kontakty z klientami, ile ofert wysłaliśmy, czy też co w dniu jutrzejszym zaplanowane jest na produkcji. Niemniej jednak zasób wiedzy, który możemy zdobyć jest bardzo szeroki. Często szerszy niż się wydaje, gdyż dokumenty związane choćby z budżetowaniem zawierają nie tylko dane kosztowe (czy przychodowe), ale i późniejsze odchylenia, a uwieńczeniem działań w obrębie rachunkowości są sprawozdania finansowe. Idąc po nitce do kłębka możemy rozbijać tak te informacje, by dotrzeć do zdarzeń, które dane koszty (lub przychody) wygenerowały.

Podobnie jak źródła informacji mogą być zewnętrzne bądź wewnętrzne, tak i adresat ich może być usytuowany wewnątrz bądź może to być inna organizacja czy też osoby fizyczne. Do organizacji zewnętrznych tego typu bez wątpienia należą: urzędy skarbowe, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Główny Urząd Statystyczny, właściciele, banki, ale też potencjalni inwestorzy i kapitałodawcy. Jednak nas będą w niniejszym opracowaniu interesowali głównie odbiorcy wewnętrzni, czyli zajmujemy się informacją powstającą głównie na użytek procesów zarządczych.

Jakie więc praktyczne informacje można uzyskać dzięki rachunkowości? Częstym pytaniem, na które odpowiedź pomoże nam znaleźć ta dziedzina wiedzy jest choćby to, czy opłaca nam się produkować, bądź co opłaca nam się produkować, jakie są koszty produkcji, jak to możliwe, że produkujemy i sprzedajemy, a zysku nie ma, albo jak to się dzieje, że sprzedajemy coraz więcej, a pieniędzy mamy coraz mniej, albo czy przyjąć czy odrzucić daną ofertę zakupu, czy kupować, czy produkować u siebie, produkcja czego najbardziej się opłaca, jaki będzie optymalny mix produktowy, jak to jest, że mimo iż zarabiamy na samej produkcji, to sprzedaż wyrobów jest nieopłacalna, albo jak to się staje, że o nieopłacalności dowiadujemy się dopiero po pewnym czasie od wyprowadzenia produktów na rynek (bądź, co gorsza, że się o tym nie dowiadujemy, gdyż nie rozumiemy, czy nie bierzemy pod uwagę rachunkowości), ważne informacje związane są także choćby z problemem czym dysponujemy – jaka jest tego wartość, skąd wzięliśmy pieniądze by to sfinansować, czy część dalej musimy oddać, czy musimy oddać pieniądze tylko za np. zakupione towary, czy też jest to suma znacznie większa obejmująca również np. maszyny, urządzenia, budynki, czy mamy nadwyżki pozwalające nam na

---

¹ Adam Mytlewski, Monitoring Ekonomiczny przedsiębiorstw. , Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007, s. 42.

sfinansowanie bieżących przedsięwzięć, czy staczą nam również na nowe projekty, jak zmieniała się nasza sytuacja w czasie (np. zmiany poziomu przychodów, zapasów, zysków) itp.

By zrozumieć pojęcie rachunku kosztów, wcześniej musimy przyjrzeć się pojęciu szerszemu jakim jest rachunkowość. Powinien być to system, którego zadaniem będzie dostarczanie rzetelnych, prawdziwych, ale i przydatnych informacji związanych z sytuacją finansową naszego przedsięwzięcia gospodarczego. Jak definiowana jest rachunkowość? Definicji jest wiele, tu podamy kilka przykładowych:

Według autorstwa: Maria Sierpińska i Tomasz Jachna

„rachunkowość ma za zadanie odpowiednio zarejestrować operacje gospodarcze i stworzyć podstawy liczbowe do oceny stanu i wyników finansowych przedsiębiorstwa oraz jego powiązań finansowych ze światem zewnętrznym. Opracowana w jej ramach sprawozdawczość finansowa dostarcza informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa”²

Nieco bardziej nastawiona na aspekt zarządcze definicja, którą można odnaleźć w pozycji autorstwa Carol McNair, Richard Lynch, Kelvin Cross,

„miernik finansowy podzielony na poszczególne części organizacji. Umożliwia on powiązanie między budżetem i planami operacyjnymi. Dzięki zrozumieniu tego rachunku, kierownicy mogą skupić się na usprawnianiu konkretnych problemów, i podejmowaniu lepszych decyzji i ograniczaniu strat”³

Niezwykle ciekawą definicję odnajdziemy w książce „Nowe kierunki w zarządzaniu” pod redakcją Moniki Kostery:

„rachunkowość to pojęcie wieloznaczne: dyscyplina naukowa, międzynarodowy język biznesu, zbiór regulacji prawnych i standardów, rachunek ekonomiczny, polegający na porównywaniu nakładów z efektami, system pomiaru działalności gospodarczej. Z punktu widzenia zarządzania organizacją, rachunkowość jest szczególnym systemem informacji, który gromadzi, klasyfikuje, przetwarza, analizuje i dostarcza relewantnych informacji zorientowanych finansowo, umożliwiających realizację procesu zarządzania a zwłaszcza podejmowanie decyzji przez menedżerów”⁴

Jak widać, zwraca ona uwagę, na wieloznaczność używania tego pojęcia. Inaczej rozumiana ona być może w świecie biznesu, inaczej przez naukowców, prawników, pracowników administracji np. urzędów skarbowych. Ci pierwsi mogą na nią patrzeć np. głównie z punktu widzenia informacji służących podejmowaniu trafnych decyzji, ci ostatni z punktu widzenia podatków jaki należy na przedsiębiorstwo nałożyć.

---

² Maria Sierpińska, Tomasz Jachna, Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. , Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 12.

³ Carol McNair, Richard Lynch, Kelvin Cross, Do Financial and Nonfinancial Performance Measures Have to Agree?. , "Strategic Finance" 5, , 1990, s.35.

⁴ Monika Kostera (red.), Nowe kierunki w zarządzaniu. , Wydawnictwa Akademicki i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 354.